

BRITTENI "ALBERT HERRING"
TALLINNASJ.M.K 1994
m. 8/9

Benjamin Britteni kammerooperit "Albert Herring", mis on praegu Neeme Kuninga lavastuses "Estonia" teatri repertuaaris, etendati esmakordselt Glyndebourne'i festivalil 1947. aastal. "Albert Herring" järgnes 1945. aastal Londonis lavastatud "Peter Grimesile", mis saavutas tohutu edu - seda teravitati kui uue ajastu algust inglise ooperis -, ning järgmisel aastal Glyndebourne'is lavale toodud kammerooperile "Lucretia teotamine". Kuigi sisult väga erinev, seostub "Albert Herring" mõlema nimetatud ooperiga. See on kirjutatud samale instrumentaalkoosseisule nagu "Lucretia teotamine" ja on mitmeski mõttes selle ooperi koomiline kaaslane. Samuti on kokkupuutepunkte "Peter Grimesiga" ja mitte ainult ühise tegevuspaiga Suffolki pärast.

Hoolimata sellest, et ooperi aluseks on Guy de Maupassant'i lühijutt, võib "Albert Herring" pretendeerida Britteni kõige inglaskuma ooperi tiitlile. Britten ja ooperi libretist Eric Crozier võtsid Maupassant'i jutustuse "Madame Hussoni lemmik" ("Le Rosier de Mme Husson") üksikutelt lehekülgedelt vaid faabula piirjooned ja üht-teist peategelaste kohta: väikelinn soovib valida Maiprintsessi noorusliku puhtuse ja vooruslikkuse sümbolina, kuid sobivate naiskandidaatide puudumisel ollakse sunnitud nimetama Maiprints. Tegevuse toomine Nor-

mandiast Loxfordi, väljamõeldud kaubalinna Britteni kodupaigas Suffolkis, ja aja nihutamine 1900. aasta aprilli ning maisse, võimaldas neil luua suurel määral uue tegelaskonna ja konstrueerida komöödia inglise väikelinna elust ning kommetest, milles leebelt ja südamlikult pilatakse väikelinna "prominentide" poliitikat ja pretensioone.

Tegevuskoha ja karakterite inglaskiirust on raske üle hinnata. Draama seisukohalt on "Albert Herring" inglise publikule vägagi tuttav komöödiatüüp. Väikelinn tegevuspaigana ja selle tegelased - mõisaproua, politseiülem, linnaapea, vikaar ja kirikukooli õpetaja - on otsekohe äratuntavad tüübid. Vaatamata täpsusele, millega Britten ja Crozier on piiritletud tegevuse aja ja koha, ning hoolikusele tegelaste väljamõtlemisel, pole "Albert Herring" mingil viisil realistlik draama. Loxford võinuks olla ükskõik missugune Inglise väikelinn ja tegevus võinuks toimuda ükskõik millisel Esimesele maailmasõjale eelnenud küldsetest aastast. Ooper on südamlikult nostalgiline. Kirjeldatud koht ja tegelaskond on idealiseeritud: pilt väikelinna suuresti mütologiseeritud ühiskonnast palju aastaid tagasi, mil elu oli lihtsam, tervislikum ja ohutum. Selline vaatepilt oli eriti ligitõmbav 1947. aastal, mil sõja-järgne maailm oli täis puudust, kitskust ja karmust.

Saanud teada, et "Albert Herring" on "Estonia" teatri repertuaaris, oli mu esimene reaktsioon - kui võrd edukalt võiks see tugevat inglise hõngu kandev ooper minna Eestis ja mõjuda eesti publikule. Säilitab see oma efektsuse ja naljakuse, või on selle laad ja huumor nii inglasklik, et sarnaneb taimega, mis öitseb vaid oma pinnases ja närbub ümberistutamisel mujale? Eric Crozieri libreto sobib nii hästi Britteni muusikaga ja on rikas verbaalse huumori poolest, kui õnnestunud võiks olla selle tõlge?

Muretsemiseks polnud põhjust: tõestuseks publiku reaktsioon etenduselt, mida külastasin 10. aprillil. "Albert Herring" näib olevat ühtviisi menukas komöödia nii inglise kui ka eesti keeles. "Albert Herring" on üks rahvusvaheliselt populaarsemaid ja sagedamini mängitavaid Britteni oopereid ja selle huumor ületab ilmselt rahvuslikud piirid. Väikelinna elu on pealegi sarnane igal pool ning ooperis kujutatud karaktereid (või nende ekvivalente) leidub kõikjal. Kui osa huumorist ehk ongi spetsiifiliselt inglasklik ja tõlkimatu, ei ole see laias laastus oluline, on piisav, kui teos oma põhiolomuses annab edasi üldideed.

Käesolev "Albert Herringi" lavastus "Estonia" teatris ei ole Eestis esimene, seda etendati 1978. aastal "Vanemuises" ja kõnesolevas lavastuses on kasutatud ka varasema dekoratsiooni ja mõningaid muidki detaile.

Nautisin väga "Estonia" teatri lavastust, ooperile iseloomulik paroodia ja karikatuursus oli hästi välja toodud. Stiliseeritud lavakujundus, fantastiline ja erksavärviline, rohkem võib-olla sobiv lasteraamatute illustratsiooniks, oli pisut liialdatud.

See kujunduse üldkontseptsioon läbis ka lavastuse detaile. Ooperile on lähenetud märgatava, ent siiski lubatava vabadusega. Nii oli originaali kolm lavapilti koondatud kaheks: eksterjäär, mis kujutas leedi Billows'i aeda ja oli kergesti kohandatav Alberti kroonimise vaatuseks, ning poe interjäär väikelinna tänava taustal. Pöördlava kasutamine tegi lihtsaks ja mugavaks dekoratsioonide vahetamise. See ei tähenda siiski, et avastseeni tulnuks mängida aias (originaalis toimub see leedi Billows'i söögi-toas). Piipu tõmbav ja teenijatüdruk üliparodeeritud univormi riietatud Florence toimetab läheneva kohalike kuulsuste kohtumise ootel: katab alasti aiaskulptuure viigilehtede ja draperiidega, muru hooldamiseks on ta avastanud tohutu aiarulli. Selles pildis (eriti Florence'i piibus) on midagi enamast absurdi ja sürreaalsuse puudutusest, mis annab mõjusalt tooni kogu lavastusele.

Mitte kõik lavastuse detailid ei olnud nii menukad ja mõnedki muudatused mitte just kõige otstarbekamad, nõrgendades originaali jõudu. Originaalis näiteks on matuselaul viimase vaatuse *tour de force* ja selle põhjustab Alberti kroonimispärja leidmine maantee äärest. Võib oletada, et ta jäi vankri alla ja hukkus. Kuid järsku leinatallitus katkeb. Alberti ilmumiselega elusa ning tervena, olemata mil-

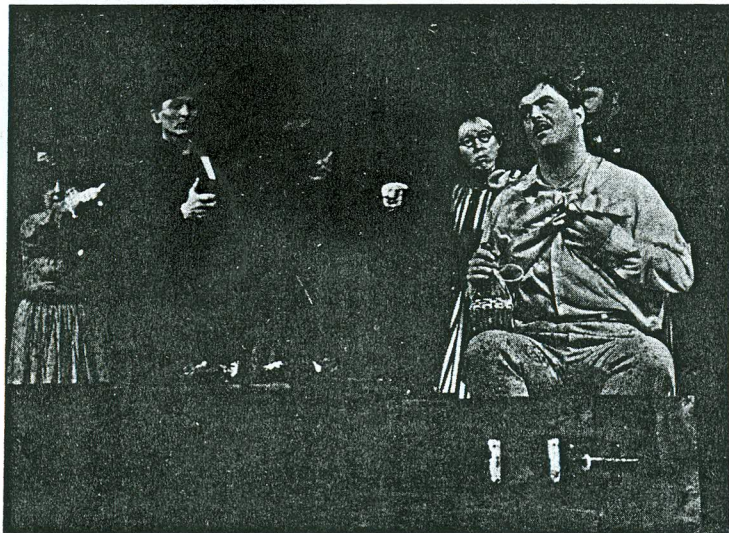
lestki teadlik, saabub ooperile ootamatult lõbus lõpp. Alberti puusärgi lavale toomise, ja sobival hetkel kõikide üllatuseks tema sealt väljalummumise-ga saavutatakse üldjoontes sama efekt. Kuid vaevalt võiks öelda, et see muudatus midagi paremaks teeb; lihtne ja efektno draamaalõik on asendatud, visuaalselt võib-olla küll lõõvama, kuid märksa vähem veenva ja usutatava.

"Albert Herring" ei ole teos staaridele, see on ansambli ooper suurele tegelaskonnale - 10 täiskasvanud lauljat ja kolm last. Selles ei ole tegelikult ühtegi kõrvalosa, kõik on tähtsad ja vajavad lauljaid, kes on võrdselt head nii laulmises kui ka näitlemises. Kõige meeldejäavam "Estonia" lavastuses oligi tugev ansambel: ühtlaselt kõrge tasemega nii laulmises kui ka näitlemises, leides võrdväärse partneri 13-liikmelises orkestris, mida peale Peeter Lilje ootamatut surma juhatab Arvo Volmer. Lavastus on silmapaistev saavutus kogu teatritrupile.

***

Britten on kõige tuntum XX sajandi inglise helilooja Eestis. Koorimuusika rohkus tema heliloomingus ("A Ceremony of Carols", "A Boy was Born", "The Hymn to St. Cecilia" jpt) ning eesti koorilaulu traditsiooni tugevus on kindlustanud Britteni loomingut selle külje laialdase tuntuse. Kuid Britteni tähtsus ooperikomponistina on siiski suurem, ta on liialdamata kõige olulisem XX sajandi inglise ooperihelilooja ja tema ooperid "Peter Grimes", "Lucretia teotamine", "Billy Budd" (1951), "Gloriana" (1953), "Kruvipööre" (1954) ja "Suveöö unenägu" (1960) on kindlalt kinnistunud rahvusvahelises repertuaaris. Peale "Albert Herringi" ja lasteooperi "Väike korstnapühkija" (1949, "Estonias" lavastati 1978. aastal) ei ole Britteni oopereid Eestis rohkem lavastatud. Tulevikuks on siin rikkalikult võimalusi ja tuleb loota, et mõned teisedki Britteni ooperid võetakse "Albert Herringi" järel aja jooksul repertuaari.

Tõlkinud MARIS MÄNNIK

Ladusas ja kaasakiskivas lavastuses tekitab võõristust stseen, kus vooruslikuks maiprintsiks kroonitud Albert järgmisel päeval pärast triumfi kirrust välja ronib.

H. Rospu foto